

هوالعلیم

روش تحقیق (بر اساس پایان نامه نویسی)

مدت دوره : ۳۲ ساعت

تهیه و تنظیم : نصیبه تولایی

پایان نامه چیست؟

پیش از هر چیز باید دانست منظور از «پایان نامه» یا «رساله» چیست؟ آرتور کول (Arthur Cole) می گوید:

«پایان نامه گزارشی است کامل، از فرآیند یافتن پاسخ یک پرسش یا یافتن راه حل یک مساله که محقق آن را به عهده گرفته و به پایان رسانیده است، مشروط بر این است که همه مراحل تحقیق را از زمانی که به شکل پرسش یا مسئله بوده تا وقتی که به شکل نتایج مدون و مرتب که با تجزیه و تحلیل اعداد و مدارک مستدل شده است را در برگیرد.»

اصولاً هر دانشجویی به ویژه در مقاطع کارشناسی ارشد و دکتری، برای خاتمه تحصیلات خود لازم است اثری تحقیقی را تهیه و ارائه نماید. این اثر در واقع عصاره و چکیده فعالیت های آموزشی و پژوهشی او محسوب می شود. پایان نامه به معنای تأییدی برای تلاش های یک دانشجو است و نشانگر فعالیت های منسجم او به حساب می آید که با راهنمایی استادان راهنما و مشاور آنرا به پایان می رساند. نباید پایان نامه همانند همه درس های دیگر تلقی شود و ارزش و نمره آن مورد توجه باشد، بلکه ارزش آن در قدرت خلق اندیشه و راه حل دانشجو باید مورد توجه قرار گیرد. تعدادی از صاحب نظران دو واژه ی پایان نامه و رساله (Dissertation & Theses) را به کار می برند.

پایان نامه مظهر توان علمی و اخلاق حرفه ای یک دانشجو است.

جایگاه و اهمیت پایان نامه

پایان نامه اولین نمود قدرت تحقیقاتی و استنباطی دانشجو در فرآیند تحصیلات است. به عبارتی دیگر دانشجو با گذشتن از مرحله جمع آوری اطلاعات (Gathering Data) و ورود در مرحله ی اطلاعات یابی (Data Finding) توان آن را یافته است تا دانسته های فراهم آمده در طول ایام تحصیل را در یک فضای واقعی، به بوته آزمون بگذارد. این نکته در رابطه با علم مدیریت از اهمیت خاصی برخوردار است. زیرا آخرین دستاورد نظری این علم، یعنی نظریه ی اقتضایی (Contingency) از ادعای نظریه پردازان اولیه این علم که مدعی ارایه اصول (Principles) و قوانین جهان شمول (Law Universal) بودند دور شده است و درستی عملکرد مدیران به درک شرایط مشروط شده است. چنین مقوله ای ریشه در نظریه های فلسفی مانند کثرت گرایی (Pluralism)، نسبیت (Relativism)، علم تفسیر (Hermeneutic)، عدم قطعیت (Uncertainty)، ابطال پذیری (Falsifiable) ... دارد. لذا دانشجویان در چنین فضایی از عدم یقین و قطعیت، مجبورند همه نظریه ها را تنها به عنوان یک فرضیه (Hypothesis) تلقی کنند. پس توجه به اصول در قلمرو علم مدیریت مشروط به این است که

همه‌ی نظریه‌ها و تکنیک‌ها و فنون را در بوته عمل، آزمون کنند و به تعبیر مشهور «جهانی بیاندیشید و محلی عمل کنید» جامه عمل بپوشند. تحقق چنین هدفی در گرو آزمون نظریه‌های جهانی در شرایط بومی است.

اهداف نگارش پایان‌نامه

برای تشریح هدف از نگارش پایان‌نامه و رساله نویسی نظریه‌های مختلفی ابراز شده است. بعضی انجام پایان‌نامه را صرفاً یک کار پژوهشی و تحقیقی (Work Scholarly) می‌دانند و عده‌ای آن را شایستگی پژوهشی (Research Competence) می‌نامند و پاره‌ای آن را مشارکت در دانش (Contribution to Knowledge) بشری به حساب می‌آورند. شاید در افقی وسیع و همه‌جانبه این مفاهیم مورد نظر باشد و بر حسب رشته‌ها و اهمیت دانشگاه‌ها با هم فرق کنند. پایان‌نامه و رساله باید ذهن دانشجو را در مسیر تبیین و حل مسائل به حرکت درآورده و او را برای آینده‌ای بهتر آماده سازد. (البته منظور این نیست که پایان‌نامه‌ها صرفاً باید مسائل کاربردی را مد نظر داشته باشند و مسائل نظری را مورد توجه قرار ندهند.)

در فرآیند پایان‌نامه نویسی آماده کردن طرح تحقیق (پروپوزال)، گام مهمی در طرح پیشنهادی تحقیق است. طرح تحقیق مانند نقشه اولیه‌ای است که مهندسان پیش از آغاز کار ساختمان‌سازی، تهیه می‌کنند. لذا دانشجو در طرح تحقیق باید تصویری کلی از آن چه را که دنبال می‌کند نشان دهد. در یک برخورد کلی هنگامی که دانشجو طرح تحقیق خود را آماده می‌کند باید به سؤالات زیر پاسخ گوید:

آیا این موضوع و مسئله ارزش بررسی تحقیقی را دارد؟

آیا من توانایی انجام تحقیق درباره این مسئله را دارم؟

آیا میل و علاقه‌ای به تحقیق در این رابطه دارم؟

میارهایی برای انتخاب موضوع پایان‌نامه

موضوعات کاربردی و نظری فراوانند. ارزش هر موضوعی می‌تواند بر مبنای هدفی که دنبال می‌شود مورد قضاوت قرار گیرد. اما اینکه آیا این موضوع خوب است یا نه به کاربرد دستاوردهای تحقیق در جامعه یا سهم آن در حل پاره‌ای از مشکلات موجود بستگی دارد. بهتر است موضوعات پایان‌نامه در ارتباط با مسائل و مشکلات موجودی باشد که در حوزه‌های تخصصی وجود دارد.

آنچه به هنگام انتخاب مسئله‌ی تحقیق باید مورد توجه باشد عبارتند از:

نیاز جامعه را در نظر داشته باشد.

دانشجو توانایی خود را در نظر داشته باشد.

دانشجو با موضوع آشنایی داشته و در رابطه با آن تجاربی داشته باشد.

مورد علاقه دانشجو باشد. (گاه دانشجو مجبور می‌شود موضوعی را انتخاب کند که تمایل چندانی به تحقیق درباره‌ی آن ندارد و این امر، کیفیت کار او را متأثر می‌سازد.) گاه دانشجو به موضوع علاقمند بوده اما به خاطر عدم تبیین دقیق آن و عدم پیش‌بینی‌های لازم در تهیه اسناد و مدارک، در آغاز یا در حین فرآیند تحقیق متوجه می‌شود که توان آن را ندارد.

دانشجو باید برای تهیه اطلاعات از همکاری دستگاہ‌های ذیربط مطمئن باشد و قبل از شروع، تضمین‌های کافی دریافت کرده و بررسی کند که اطلاعات مورد نیاز او قابل دستیابی یا محرمانه و طبقه‌بندی شده است یا...

دانشجو بتواند استاد راهنمایی شایسته را در رابطه با موضوع پیدا کند.

دانشجو باید توجه داشته باشد که انتخاب استاد راهنمای موردنظر و متقاعد کردن او برای پذیرش سرپرستی پایان‌نامه، وظیفه اوست. در اینکه آیا اول باید استاد راهنما انتخاب شود و سپس موضوع رساله به تصویب کمیته یا گروه آموزشی برسد، یا برعکس، یا به طور هم‌زمان، بستگی به خط مشی گروه آموزشی دارد، گاه اتفاق می‌افتد که موضوعی توسط دانشجو انتخاب شده ولی استاد راهنمایی برای آن پیدا نشده و به ناچار دانشجو پس از انقضای مدت، باید دوباره موضوعی دیگر را انتخاب کند.

موضوع انتخابی باید با رشته تحصیلی دانشجو مرتبط باشد. استاد راهنما و کمیته تحصیلات تکمیلی موظفند با بررسی‌های قبلی افق روشنی را برای انتخاب موضوع فراهم کنند. ارتباط اعضای گروه آموزشی با پیشرفت‌های علمی در سطح کشور و جهان و سازمان‌های علمی، پژوهشی و کاربردی می‌تواند در این زمینه مؤثر باشد. بسیاری از سازمان‌های علمی و پژوهشی علاقمندند فهرستی از زمینه‌های مورد علاقه خود را در اختیار دانشگاه‌ها و گروه‌های آموزشی قرار دهند تا به هنگام انتخاب موضوع پایان‌نامه توسط دانشجویان مورد توجه قرار گیرد.

آفت‌زدگی فرآیند پایان‌نامه نویسی در ایران

شواهد بیانگر آن است که فرآیند پایان‌نامه نویسی در اکثر گروه‌های آموزشی دانشگاه‌های ایران دچار بحران‌های کیفی شده و ضروری است هر کسی به میزان نقشی که در این باره دارد به سهم خود در کاهش آن گامی بردارد. این بحران‌ها عبارتند از:

پذیرش بیش از حد مسئولیت راهنمایی یا مشاوره پایان‌نامه توسط استادان. (به دلایلی چون بالا بودن تعداد دانشجویان، وضع معیشتی نامناسب استادان، پذیرش رساله بیشتر به عنوان نشانه برتری و مقبولیت استاد نسبت به همکاران، حرص، وضعیت خاص تخصصی استاد، کمبود استادان آشنا با امر تحقیق، اخلاقیات ویژه استاد،...)

عدم اختصاص زمان لازم برای راهنمایی و ارائه مشاوره از طرف استادان به دانشجویان (به دلایلی چون میزان ساعات زیاد تدریس، جدی نگرفتن امر پایان‌نامه نویسی، عدم آشنایی استادان با مبانی تحقیق و در نتیجه عدم حساسیت آن‌ها به بسیاری از قواعد تحقیق، نبود مکان مناسب برای گفتگو و بحث با دانشجویان).

ناآشنایی اکثر اعضای شوراها و کمیته‌های تحصیلات تکمیلی با مبانی و تکنیک‌های روش تحقیق.

این عدم آشنایی به دو شکل زیر جلوه‌گر می‌شود:

الف: وارد کردن ایرادهای غیرعلمی و روش‌شناختی بر طرح‌های تحقیق که از سوی دانشجویان برای تصویب ارایه می‌شود.

ب: تصویب بی‌جا برخی از طرح‌های تحقیق که ابتدایی‌ترین اصول روش تحقیق در آن رعایت نشده است.

فقدان مکانیزمی که نحوه هماهنگی تدریجی در طی مراحل تحقیق را بین استادان مشاور و راهنما فراهم آورد.

(گاه مشاهده می‌شود که نبود ذهنیت مشترک و تفاهم اخلاقی بین استادان راهنما و مشاورین، مدت‌ها دانشجویان را سرگردان ساخته یا در مراحل پایانی تحقیق یکی از استادان مذکور با آنچه که دانشجو از ابتدا انجام داده مخالفت می‌کند.)

نبود یک دیدگاه مشخص در بین دانشجویان در میزان و چگونگی انتظار آنان از نقش استاد راهنما و مشاورین در فرآیند تحقیق و بالعکس.

کلیشه‌ای شدن قالب‌های ذهنی بعضی از استادان در امر تحقیق (برخی از استادان به علت آشنایی با یک روش یا یک آزمون آماری خاص همه موضوعات و همه فرضیه‌ها را در آن قالب خاص می‌گنجانند. لذا مشاهده می‌شود تمامی دانشجویانی که به راهنمایی استاد مذکور رساله‌گذرانیده‌اند گویی کپی‌سازی کرده‌اند.)

بحران حجم‌گرایی و بالا بودن تعداد صفحات بدون حساسیت به کیفیت (جلوه‌هایی از این بحران خود را در بی‌ربط بودن بخش‌هایی از ادبیات تحقیق پایان‌نامه با موضوع و مسئله اصلی تحقیق، یک رویه تکثیر کردن به تقلید غربیان در عین گرانی و وارداتی بودن کاغذ در کشور، استفاده از حروف درشت برای تایپ... نشان می‌دهد.)

غیراستاندارد بودن معیارهای ارزیابی پایان‌نامه‌ها (شیوه‌های متنوع و سلیقه‌ای نمره دادن در جلسات دفاع خود گواه روشنی بر این امر است.)

تکراری شدن موضوع اکثر رساله‌ها و محدود شدن آن‌ها به بررسی «نقش‌ها» و «رابطه‌ها»...

(اگر تدبیری شود که هر دانشجو موظف باشد قبل از انتخاب موضوع با مراجعه به یک سایت یا یک بانک اطلاعاتی مانند مرکز مدارک و اطلاعات علمی ایران، تأییدیه‌ای را دال بر نو بودن موضوع خود اخذ کند و یا روشن شود که چند نفر دیگر هم‌زمان مشغول تحقیق بر موضوع‌های مشابه هستند. خیلی از موضوع‌های تکراری کاسته می‌شود. این بانک می‌تواند با همکاری مشترک کتابخانه دانشکده‌های مختلف به طور ماهانه لیست آخرین طرح‌های تحقیق مصوب در دانشکده‌ها را در اختیار داشته باشد.)

عدم همکاری سازمان‌ها با دانشگاه‌ها و دانشجویان برای انجام تحقیق.

(این امر به دلایلی چون هراس، بی‌اعتمادی، پرهیز از دردهای دانشجویی در محیط کار، تلقی سیاسی از اطلاعات موجود در سازمان.... صورت می‌پذیرد.)

دایر شدن مراکز و مؤسساتی که پایان‌نامه نویسی می‌کنند.

استفاده بی‌رویه از «نظرسنجی» و کاربردهای بی‌مورد پرسشنامه برای جمع‌آوری داده‌ها (اطلاعات) در تحقیقات.

سخنی با دوستان دانشجو

هر دانشجوی ایرانی به عنوان یک انسان روشن بین که در برابر سرنوشت اجتماعی خود و دیگران احساس مسئولیت می کند، احتمالاً شما هم بارها از خود پرسیده اید: چرا برخی از کشورها این همه توسعه یافته اند، اما ما این گونه مانده ایم و چگونه شد که ما این گونه شدیم؟

باید دانست که پایان نامه با اهمیتی که برای آن مطرح شد یکی از فعالیت هایی است که می تواند سهمی در کاهش بحران های اجتماعی داشته باشد. لذا بایسته و شایسته است که به پایان نامه به عنوان تکلیفی صرفاً دانشگاهی نگاه نشود و آن را مانند تجویز داروی پزشکی بدانیم که برای درمان و بهبود بخشی از بیماری های اجتماعی و سازمانی مطرح کرده است. از این منظر است که می توان گفت:

پایان نامه مظهر توان علمی و اخلاق حرفه ای یک دانشجو است.

بسمه تعالی

پرسشنامه طرح مقدماتی تحقیق پایان نامه کارشناسی ارشد

دانشکده :

دانشگاه :

تاریخ : شماره :

عنوان تحقیق :

.....

نام و نام خانوادگی دانشجو :

.....

رشته و گرایش :

نیمسال اول / دوم سال تحصیلی.....

۱- اطلاعات مربوط به دانشجو :

نام و نام خانوادگی : شماره دانشجویی :

رشته تحصیلی : گرایش : دانشکده : مقطع :

تاریخ و سال ورود : تعداد واحد های گذرانیده :

آدرس پستی در تهران : تلفن : تلفن همراه :

تلفن :

آدرس پستی در شهرستان :

۲- اطلاعات مربوط به استاد راهنما :

تخصص جنبی :

تخصص اصلی :

نام و نام خانوادگی :

سمت فعلی :

رتبه و پایه دانشگاهی :

آخرین مدرک تحصیلی دانشگاهی / حوزوی :

محل خدمت :

سنوات تدریس کارشناسی ارشد:

تلفن :

آدرس :

سایر دانشگاه ها :

تعداد رساله های راهنمایی شده دوره دکتری دانشگاه آزاد :

سایر دانشگاه ها :

تعداد پایان نامه های راهنمایی شده دوره کارشناسی ارشد دانشگاه آزاد :

سایر دانشگاه ها :

تعداد رساله های مشاوره شده دوره دکتری دانشگاه آزاد :

سایر دانشگاه ها :

تعداد پایان نامه های مشاوره شده دوره کارشناسی ارشد دانشگاه آزاد :

۳- اطلاعات مربوط به استاد مشاور:

نام و نام خانوادگی : تخصص اصلی : تخصص جنبی :
آخرین مدرک تحصیلی دانشگاهی / حوزوی: رتبه و پایه دانشگاهی : سمت فعلی :
محل خدمت :

سنوات تدریس کارشناسی ارشد:

آدرس : تلفن :

تعداد رساله های راهنمایی شده دوره دکتری دانشگاه آزاد : سایر دانشگاه ها :

تعداد پایان نامه های راهنمایی شده دوره کارشناسی ارشد دانشگاه آزاد : سایر دانشگاه ها :

تعداد رساله های مشاوره شده دوره دکتری دانشگاه آزاد : سایر دانشگاه ها :

تعداد پایان نامه های مشاوره شده دوره کارشناسی ارشد دانشگاه آزاد : سایر دانشگاه ها :

۴- اطلاعات عمومی پایان نامه :

الف - عنوان پایان نامه به فارسی:

ب- عنوان پایان نامه به زبان انگلیسی :

ج - تعداد واحد پایان نامه :

د - اطلاعات اختصاصی پایان نامه:

۱) بیان مساله تحقیق : (حد اقل ده سطر و شامل پرسش اصلی تحقیق)

۲) اهمیت موضوع تحقیق و انگیزه انتخاب آن :

۳) هدفهای تحقیق :

۴) سوالات یا فرضیه های تحقیق (بیان روابط بین متغیرهای مورد مطالعه) :

۵) چهارچوب نظری تحقیق :

۶) مدل تحقیق :

۷) روش تحقیق :

۸) جامعه آماری و حجم آن :

۶

۹) بر آورد حجم نمونه و روش نمونه گیری (در صورت نمونه گیری) :

۱۰) روش گرد آوری اطلاعات :

۱۱) روش تجزیه و تحلیل اطلاعات :

۱۲) متغیرها و واژه های کلیدی :

۱۳) منابع مورد استفاده :

فرم شماره (۱)

بسمه تعالی

مدیریت محترم گروه آموزشی

جناب آقای

احتراماً ، اینجانب
به شماره دانشجویی
دانشجوی
کارشناسی ارشد رشته
که تحصیلات خود را در رشته فوق از نیمسال اول / دوم سال تحصیلی
شروع کرده و تاکنون تعداد
درسی را با موفقیت گذراندم ، ضمن تقدیم فرم تکمیل شده " درخواست
تصویب موضوع و طرح مقدماتی پایان نامه " تقاضای تصویب آن را به عنوان بخشی از برنامه دوره کارشناسی ارشد
برابرضوابط اعلام شده به شرح زیر را دارم .

نام و نام خانودگی دانشجو

تاریخ و امضاء

عنوان پیشنهادی :

تأیید موضوع پایان نامه از طرف :

۱- نام و نام خانوادگی استاد راهنما :

تاریخ و امضاء :

۲- نام و نام خانوادگی مدیر گروه آموزشی :

تاریخ و امضاء :

عنوان پیشنهادی ، تکراری نیست / تکراری است (ثبت در دفتر رساله)

تحویل به دفتر امور پژوهشی دانشکده :

نام و نام خانوادگی :

تاریخ و امضاء :

فرم شماره (۲)

نظریه کمیته تخصصی گروه آموزشی

موضوع پایان نامه کارشناسی ارشد آقای / سرکار خانم:

با عنوان:

در تاریخ: در دفتر مدیر گروه: با حضور اعضای کمیته تخصصی گروه
بررسی و به تصویب رسید.

نام و نام خانوادگی اعضای کمیته تخصصی گروه: تاریخ: امضاء

-۱

-۲

-۳

-۴

-۵

-۶

امضاء : تاریخ

نام و نام خانوادگی مدیر گروه :

امضاء : تاریخ

نام و نام خانوادگی رئیس دانشکده :

۱- روش نگارش و ارزیابی مسئله تحقیق (بیان مساله) :

بیان مسأله تحقیق حساس ترین و مهم ترین مرحله تحقیق است. در این مرحله پژوهشگر پس از یک مقدمه که تصویر کلی از مسأله را ارائه می دهد زمینه ها، وضعیت و موقعیتی که مسأله در آن رخ داده را توصیف می کند، علل بروز مسأله و زمینه های شکل گیری آن را بیان می کند، ضرورت و اهمیت آن را توضیح می دهد و سؤال یا سؤال های اساسی که به دنبال یافتن پاسخ آنهاست را بیان می نماید.

محقق در این مرحله آماده می شود مسئله را آنطور که یافته است تعریف نموده، اهداف تحقیق خود را بیان نماید. او باید این مطالب را بنویسد و در بخش تعریف مسئله تحقیق خود قرار دهد. آنچه در این بخش آورده می شود به ماهیت و اندازه^۵ تحقیق بستگی دارد و ممکن است از یک بند (پاراگراف) تا چندین صفحه را شامل شود. در بیان مسئله و تعریف آن محقق باید به نکات زیر توجه کند:

- صورت مسئله باید به شکل سؤال نوشته شود و از بیان آن بصورت عبارت کلی یا جملات خبری خودداری گردد؛ زیرا نگارش آن بصورت سؤال باعث جلب توجه محقق به مجهول و تلاش برای معلوم کردن آن می شود؛ مثلاً بجای اینکه برای عنوان مسئله تحقیق بگوید بررسی عوامل مهاجرت روستائیان شهرستان الف بهتر است بگوید عوامل مؤثر در مهاجرت روستائیان شهرستان الف کدام هستند؟. البته کاربرد عبارت بررسی عوامل مهاجرت روستائیان شهرستان الف برای عنوان گزارش تحقیق مناسب است، ولی برای عنوان مسئله تحقیق که محقق چیزی درباره^۶ آن نمی داند، مناسب نیست.

- مسئله باید بطور واضح تعریف گردد و از کاربرد واژگان و اصطلاحات مبهم و دوپهلوی خودداری شود. همچنین، از بیان اصطلاحات و توضیحات تکراری باید پرهیز کرد تا اصل بر اختصار توأم با وضوح و روشنی مسئله باشد.

- از کاربرد اصطلاحات و واژگان ارزشی باید خودداری شود. محقق در بیان مسئله نباید به داوری بپردازد یا اقدام به کاربرد واژه هایی کند که واقعیت را منعکس ننموده یا باعث غلو می شود. همچنین از کاربرد القاب و عبارات تکریمی بی مورد یا توهین آمیز باید خودداری شود.

- اصطلاحات و مفاهیم اختصاصی و تخصصی باید تعریف شود. اصولاً هر مسئله تحقیقی و هر موضوعی به دلیل وابستگی به حوزه^۷ خاص معرفتی دارای واژگان و اصطلاحات و مفاهیمی تخصصی و اختصاصی است که محقق باید آنها را تعریف کند تا خواننده در ابهام و سردرگمی باقی نماند. بعلاوه محقق باید باور کند که خیلی از مفاهیمی را که او می داند و اختصاصی اوست ممکن است دیگران - حتی هم رشته ای هایش - ندانند؛ باید مسئله را

از زاویه دید دیگران ببیند و اصطلاحات و مفاهیم نامأنوس یا مبهم را تعریف نماید.

- سؤالات ویژه تحقیق باید نوشته شود. برای جهت گیری بهتر تحقیق، محقق می تواند سؤال اصلی تحقیق یا سؤال مادر را خرد کرده، از درون آن سؤال ویژه و اختصاصی را استخراج کند. این سؤالات ناظر بر هر یک از ابعاد مسئله یا متغیرهای توصیفی یا علی تهیه می شوند؛ یعنی محقق می تواند به تعداد ابعاد و متغیرهای مستقل یا به تعداد متغیرهای توصیفی سؤال ویژه تحقیق مطرح کند.

محقق برای بیان مسئله تحقیق و نگارش آن باید به ترتیب زیر اقدام کند:

۱. صورت مسئله را به شکل سؤالی بنویسد.
۲. مقدمه ای کلی درباره اینگونه مسائل و ضرورت انجام دادن تحقیق موردنظر خود بنویسد (در واقع فلسفه تحقیق خود را توضیح دهد).
۳. ابعاد، ویژگی ها و صفات و حدود مسئله مورد مطالعه را شرح دهد.
۴. ادبیات و سوابق مسئله تحقیق را بیان کند.
۵. فهرست متغیرها و معرف های مورد مطالعه و مدل های تبیینی نظری را به شرحی که گفته شد ذکر نماید.
۶. سؤالات ویژه تحقیق را فهرست کند.
۷. به هدف یا اهداف تحقیق خود اشاره نماید.
۸. نتایج و دستاوردهای پیش بینی شده تحقیق را اظهار کند.

محقق برای اطمینان از انجام دادن اموری که برای نگارش و بیان مسئله تحقیق لازم است، می تواند جدول کنترل (Check-List) را تهیه نموده، به ارزیابی آن بپردازد.

ردیف	شرح
۱	آیا صورت مسئله به شکلی سؤالی نوشته شده است؟
۲	آیا در مقدمه توضیحی درباره مسئله و اهمیت و ضرورت تحقیق آورده شده است؟

- ۳ آیا ابعاد، ویژگی‌ها و حدود مسئله تحقیق بیان شده است؟
- ۴ آیا ادبیات و سوابق مسئله ذکر شده است؟
- ۵ آیا فهرست متغیرها و معرف‌ها و مدل‌های مربوط به آن تهیه و بیان شده است؟
- ۶ آیا سؤالات ویژه تحقیق تدوین و بیان شده است؟
- ۷ آیا به هدف تحقیق دستاوردهای آن اشاره شده است؟
- ۸ آیا بیان مسئله از وضوح برخوردار است؟
- ۹ آیا از کاربرد واژه‌های دوپهلوی، شرطی، ارزشی و داوری‌های ایدئولوژیک پرهیز شده است؟
- ۱۰ آیا اصطلاحات و مفاهیم بخوبی تعریف شده است؟

هر تحقیق علمی با طرح سوال یا مساله ای آغاز می شود که تحقیق برای پاسخگویی به آن انجام می گیرد؛ مسئله و موضوع تحقیق عبارت است از شرایطی که وجود دارد و در ذهن پژوهشگر ایجاد سؤال می کند و پژوهشگر را بر می انگیزد که در آن کندوکاو کند. این مسئله، مشکل احساس شده ای است که محقق به حل آن علاقه مند است و می خواهد راه حل آن را بیابد. هنگامی که محقق چنین احساسی پیدا می کند می توان گفت که او موضوع و مسئله تحقیق خویش را انتخاب کرده است. اما احتمالاً از بیان آن به گونه ای که دیگران نیز آن را ادراک کنند، عاجز است.

معمولاً مسئله و موضوع تحقیق به صورت سؤالی بیان نمی شود، بلکه به صورت یک جمله کامل مثبت، دقیق و صریح مطرح می گردد. به سخن دیگر، مسئله و موضوع پژوهش بایستی به گونه ای تنظیم و بیان شود که به طور عملی قابل بررسی و تحقیق باشد. انتخاب کلمات باید با دقت و با توجه به مسئله و موضوع انتخابی باشد؛ به گونه ای که کلمات دقیقاً معنای مورد نظر را برسانند و از لحاظ پژوهش قابل بررسی عملی و علمی باشند.

محقق باید در بیان یا تعریف مساله به تشریح این موارد پردازد: معرفی دقیق مساله، معرفی جنبه های مجهول و مبهم، معرفی متغیرهای مربوط همراه با مدل نظری معرف روابط بین متغیرها، تعاریف عملیاتی، منظور و مقصود تحقیق و سرانجام تشریح دقیق ابعاد و حدود مساله تحقیق و تمیز آن نسبت به مسائل دیگر. بیان مسئله بایستی به نحوی باشد که چگونگی بررسی متغیر یا متغیرها، مکان و دامنه و وسعت پژوهش را روشن کند.

اهمیت و ضرورت موضوع پژوهش عبارت است از مجموع اطلاعاتی که مشخص می کند نتایج این تحقیق، تا چه حد برای محقق و نیز تا چه حد برای دیگران مفید و مثمر می باشد. به عبارت دیگر، نتایج این تحقیق منشأ چه دستاوردها و آگاهی های جدیدی است؟؛ به هنگام نوشتن اهمیت و ضرورت موضوع پژوهش توجه داشته باشید که اولاً، مشخص کنید که این پژوهش چه موردی را برای دیگران روشن خواهد کرد و یا در چه موردی اطلاعات جدیدی در اختیار دیگران خواهد گذاشت. ثانیاً، نتایج حاصل از این پژوهش در کجا و کدام قسمت و چگونه مورد استفاده قرار خواهد گرفت.

در این زمینه باید معلوم شود که نتایج حاصل از این پژوهش چگونه در قسمت های مختلف آموزش، خدمات و مدیریت حرفه مورد نظر و یا گسترش علم به طور اعم تأثیر خواهد گذاشت.

۳- زمینه و تاریخچه مختصری از موضوع پژوهش

در این قسمت توضیح داده می شود که چرا مسئله انتخاب شده، یک مسئله عمده حرفه ای و یا اجتماعی بوده و نیاز به تحقیق دارد. به سخن دیگر، اهمیت مسئله پژوهش، مسئله و موضوعی است که باید مورد تحقیق قرار گیرد، جواب می دهد. بیان تاریخچه مختصری از موضوع مورد تحقیق معلوم می دارد که این موضوع، از چه زمانی و به چه ترتیبی در جامعه به صورت مسئله درآمده و چه تحولی در جامعه داشته است. در هنگام توجه لزوم انجام پژوهش، از تجربیات و مشاهدات شخصی پژوهشگر، از مدارک و دلایل آماری، از نتایج مطالعات انجام شده در گذشته و نوشته های علمی موجود، استفاده می شود و تمام ابعاد و جوانب مسئله مورد نظر قرار می گیرد. به بیانی دیگر در قسمت زمینه و تاریخچه مختصر موضوع پژوهش، پژوهشگر بایستی پاسخگو و روشنگر نکات عمده زیر باشد:

۱- نیاز به پژوهش این موضوع خاص (در اقتصاد، علوم اجتماعی، مدیریت و...)

۲- مناسب بودن مسئله پژوهش و اهمیت آن (در اقتصاد، علوم اجتماعی، مدیریت و...)

۳- فراوانی و پراکندگی مسئله در جامعه

۴- مسایل و مشکلاتی که بر اثر وجود این مسئله در جامعه، ناشی شده اند.

۴- اهداف تحقیق

در تحقیق اهداف به دو صورت کلی و ویژه مطرح می شود.

اهداف کلی

هدف کلی عبارت از منظور و مقصود نهایی از انجام پژوهش است. هدف کلی مستقیماً از مسئله پژوهش مشتق می شود؛ در واقع یکی از اهداف کلی، خود موضوع تحقیق است که معلوم می دارد پژوهش چه چیز را دنبال می کند و یا قصد تعیین آن را دارد. همچنین هدف کلی دیگر، معمولاً پیشنهاد هایی است که براساس یافته ها ارائه می شوند.

اهداف ویژه

اهداف ویژه تحقیق که اصولاً از مسئله پژوهش و اهداف کلی نشأت می گیرند را می توان «خرده مسئله پژوهش» نیز نامید. محقق با بیان این اهداف دقیقاً تصریح می کند که در این تحقیق چه انجام می شود و چه انجام نمی شود. هر پژوهش می تواند چندین هدف ویژه داشته باشد و از آنجا که تمامی مراحل و ریزه کاریهای تحقیق بایستی به صورت بیانیه های مجزا و مشخص و با کلمات دقیق، که مشخصاً قابل آزمودن و بررسی است، نوشته شود؛ لذا اهداف ویژه نیز باید به صورتی بیان شود که در آن متغیر یا عامل مورد مطالعه، چگونگی انجام پژوهش، زمان، مکان، واحد و نمونه مورد پژوهش کاملاً مشخص باشد؛ به طوری که محقق بتواند آنها را در معرض آزمایش و آزمون بگذارد.

می توان ادعا کرد که اهداف ویژه پژوهش، راهنمایی برای تهیه و تدوین ابزار گردآوری اطلاعات است. بنابراین ضروری است اهداف ویژه به نحوی بیان شوند که بر علمی بودن نتایج پژوهش تأکید داشته باشند و چارچوبی مناسب، برای تجزیه و تحلیل آماری ارائه دهند.

۵- متغیرها

به طور کلی، متغیرها آن شرایط یا خصوصیات هستند که پژوهشگر آنها را دستکاری، کنترل یا مشاهده می کند. به سخن دیگر، متغیر عبارت از ویژگی، صفت یا عاملی است که بین افراد جامعه مشترک بوده و می تواند مقادیر کمی و ارزشهای متفاوتی داشته باشد.

متغیر مستقل یا تأثیرگذار

این متغیر در تغییرات خود مستقل می باشد و به عامل دیگری در پژوهش وابسته نیست. در واقع متغیرهای مستقل آن دسته از شرایط یا خصوصیات است که پژوهشگر، در کاوش تحقیقی خود آنها را دستکاری و کنترل می کند تا

رابطه علی آنها را با متغیر دیگری در موقعیتی ویژه مشاهده و بررسی نماید.

متغیر وابسته یا تأثیرپذیر

شرایط یا ویژگیهایی است که چون پژوهشگر، متغیر مستقل را در فعالیتهای حوزه تحقیق، وارد یا خارج می کند و یا آن را تغییر می دهد، ظاهر یا محو شود و یا تغییر کند. به عبارت دیگر، متغیر وابسته نتیجه اعمال و تغییرات متغیر مستقل است و نمی تواند به خودی خود وجود داشته باشد. در تحقیقات، محقق به اندازه گیری و مشاهده این تغییرات وابسته مبادرت می کند و گاهی آن را «معیار یا شاخص سنجش» نیز می نامند.

متغیرهای نامربوط یا ناخواسته

متغیرهای ناخواسته و یا مزاحم به آن دست از متغیرهایی اطلاق می شود که غیر از متغیرهای مستقل و وابسته بوده و یا مورد نظر پژوهشگر نمی باشند و یا محقق از کنترل آنها عاجز است ولی بر نتیجه پژوهش تأثیر دارند. لذا، برای اینکه محقق بتواند فرض پژوهش خود را به طور معتبری آزمون کند و یا پاسخ های قابل اطمینان برای سئوالات پژوهش فراهم نماید، لازم است این متغیرها را تا حد امکان کنترل کند و یا حداقل به شناسایی آنها مبادرت نماید.

۶- فرضیه یا فرضیه های تحقیق

فرضیه یک بیانیه ظنی و حدسی و مبتنی بر دانش و آگاهی های گذشته محقق می باشد که در محک آزمایش عملی سنجیده می شود. معمولاً وقتی فرد در مقابل مشکلی قرار می گیرد سعی می کند ریشه مشکل را حدس بزند و بگوید راه حل آن کدام است؟ به عبارت دیگر؛ فرضیه حدسی است علمی و عقلانی درباره چگونگی روابط بین دو یا چند متغیر.

به زبانی ساده می توان گفت که وقتی ما فرضیه را بیان می کنیم در حقیقت می گوییم: «اگر چنین و چنین رخ دهد، چنان و چنان نتیجه خواهد شد». بنابراین اگر درست توجه شود، ملاحظه می گردد که فرضیه در واقع، ویژه ترین حالت نظریه است؛ زیرا نظریه مجموعه ای از فرض هاست و ریشه این دو در سابقه ذهنی و در تجارب گذشته محقق است و تنها تفاوت فاحش آنها، خاص بودن فرضیه و کلی بودن نظریه می باشد.

هنگام بیان فرضیه در حقیقت محقق حدس علمی می زند که چنانچه با یکی از متغیرها چنین بازی شود و یا در آن چنین دخل و تصرفی به عمل آید و یا این چنین دستکاری گردد، چنان نتیجه ای عاید خواهد شد. روابط بین متغیرها در فرضیه های معمولاً به صورت های زیر انجام می شود:

۱- بررسی میزان تفاوت اثر

۲- بررسی میزان رابطه همبستگی و جهت آن.

۳- بررسی میزان رابطه علت و معلولی (اثر علی).

۷- سؤال های ویژه تحقیق

همان گونه که اشاره شد، فرضیه های تحقیق باید مورد آزمایش قرار گیرند و نهایتاً گفته شود که فرضیه مورد قبول است یا نه. احتمالاً در برخی از پژوهش ها طرح فرضیه ها به گونه ای که بتوان از طریق آزمون های آماری پذیرش و یا رد آنها را آزمود مقدور نیست؛ لذا در این گونه موارد فرضیه های تحقیق به صورت سؤال نوشته می شود و محقق در پایان تحقیق بایستی قادر باشد به این سئوالات پاسخ دهد. این سئوالات را سؤال های ویژه پژوهش می خوانند و در پایان نامه ها و گزارش های تحقیق تحت عنوان سؤال های ویژه پژوهش مطرح می گردند. چنانچه پژوهشی تنها دارای یک متغیر باشد و پژوهشگر فقط قصد توصیف چگونگی وضع آن متغیر را داشته باشد بهتر است که محقق به جای بیان فرضیه های تحقیق، سؤال هایی برای این نوع پژوهش مطرح کند. این سؤال ها معمولاً از اهداف پژوهش مشتق می گردند و در جریان تحقیق به معرض آزمایش گذاشته می شوند و در واقع نتیجه پژوهش، بایستی به این سؤال ها پاسخ دهد.

۸- جامعه و نمونه آماری پژوهش

جامعه آماری پژوهش عبارت است از مجموعه ای از افراد یا اشیا که دارای ویژگی های همگون و قابل اندازه گیری می باشند. نمونه پژوهش از این چنین جامعه ای اخذ می گردد و نتیجه پژوهش به آن جامعه تعمیم داده می شود. نمونه پژوهش عبارت است از یک گروه منتخب از جامعه پژوهش که باید دارای خصوصیات و صفات جامعه پژوهش باشد تا بتوان پژوهش را به آن تعمیم داد. نمونه پژوهش باید معرف مشخصات و ویژگی هایی که در موضوع پژوهش دارای اهمیت است، باشد. هنگام گزینش نمونه باید به نکات زیر توجه نمود:

الف- تعداد یا حجم نمونه: در طرح تحقیق نحوه تعیین حجم نمونه باید توضیح داده شود. تعداد افراد یا اشیایی که به عنوان نمونه تحقیق در پژوهش شرکت داده می شوند، باید مشخص شود. این تعداد یا به صورت عددی مشخص می گردد (برای مثال، ۶۰ دانشجوی مدیریت)؛ یا با کلماتی مانند: کلیه، سه چهارم و غیره. برای مثال، کلیه

دانشجویان علوم تربیتی دانشگاه تربیت معلم. در تعیین حجم و یا اندازه نمونه، عوامل گوناگونی دخالت دارند که عبارتند از:

اهداف تحقیق، روش تحقیق و روش های آماری وابسته به آن، امکانات مالی و زمانی محقق، حجم جامعه، نحوه کنترل متغیرهای ناخواسته، میزان تأثیرپذیری متغیر وابسته از متغیر مستقل، درصد خطاپذیری در نتایج، میزان همگونی متغیرها و عوامل مورد مطالعه در جامعه و میزان روایی و پایانی ابزار گردآوری داده ها.

ب- روش نمونه گیری: برای انتخاب نمونه تحقیق، روش های مختلفی توسط صاحب نظران ارایه شده است که در کتاب های روش تحقیق توضیح آنها آمده است و در درس روش های تحقیق نیز در مورد آنها بحث می شود. از آن جمله می توان نمونه گیری تصادفی ساده، تصادفی با استفاده از جداول اعداد تصادفی، تصادفی طبقه ای و تصادفی ناحیه ای یا خوشه ای را نام برد.

۹- قلمرو پژوهش

الف- قلمرو موضوعی: در طرح تحقیق حیطه موضوعی موضوع و مساله پژوهش باید بطور کلی و همچنین بطور خاص و جزئی بیان شود.

ب- قلمرو مکانی: محیط پژوهش مکانی است که تحقیق در آن انجام می شود. محیط پژوهش بایستی به دقت توصیف شود و معلوم گردد که پژوهش در چه مکانی صورت می گیرد. در توصیف محیط پژوهش و ویژگی های آن باید دلیل انتخاب آن محیط برای انجام پژوهش مورد نظر را توضیح داد و استدلال نمود که چرا محیط انتخابی، محیط مناسبی برای انجام این پژوهش است.

ج- قلمرو زمانی: با توجه به انجام پژوهش در دامنه زمانی خاصی و اهمیت زمان در جمع آوری داده ها و همچنین ارائه یافته های پژوهش در طرح تحقیق قلمرو زمانی به شکلی واضح و روشن مورد توجه و اشاره قرار می گیرد.

۱۰- روش گردآوری داده ها

برای جمع آوری داده های مورد نیاز یک پژوهش به روش ها و راههای مختلف عمل می شود. ابزار گردآوری داده ها وسیله ای است که به پژوهشگر کمک می کند تا داده های لازم را جمع آوری و ثبت نماید. رایج ترین ابزار گردآوری داده ها، پرسش نامه ها، برگه مشاهده، برگه مصاحبه و فیش ثبت مطالعات و اطلاعات می باشد.

پژوهشگر برحسب روش تحقیق مورد نظر خود و نوع داده هایی که قصد جمع آوری آنها را دارد، تصمیم می گیرد که از چه ابزاری برای گردآوری داده های خود استفاده کند. برای اطمینان از مناسب بودن ابزار گردآوری داده ها، لازم است این ابزار مشخصات و ویژگی های معینی را دارا باشد و محقق نکات زیر را در مورد آنها مد توجه قرار دهد:

- ۱- پژوهشگر می تواند از ابزار گردآوری داده های موجود که قبلاً توسط دیگران تهیه و تنظیم شده است، استفاده کند و یا خود به تولید ابزاری مناسب مبادرت نماید.
- ۲- در هر صورت میزان ضرایب روایی و پایانی ابزار گردآوری داده ها باید معین و مشخص بوده و این ضرایب نیز به لحاظ مفاهیم آماری قابل قبول باشد.
- ۳- چنانچه پژوهشگر از ابزار گردآوری داده های تنظیم شده توسط دیگران استفاده می کند باید مطمئن باشد که محتوای آن با فرهنگ و روحیات مردم جامعه مورد تحقیق مناسب است.
- ۴- در صورتی که در محتوای ابزار گردآوری داده ها تغییر داده شود باید روایی و پایانی آن مجدداً تعیین شود.
- ۵- حساسیت ابزار گردآوری داده ها نیز بایستی مورد توجه قرار گیرد. به عبارت دیگر، طبقه بندی داده ها و یا طبقه بندی جواب های سئوالات و یا واحد و مقیاس اندازه گیری داده ها باید آنقدر دقیق باشد که بتواند تفاوت های کوچک بین واحدهای مورد پژوهش را معلوم دارد.
- ۶- چگونگی استفاده از ابزار مورد نظر برای گردآوری داده های تحقیق باید معلوم و مشخص باشد. به عبارت دیگر، باید مشخص شود که محقق چگونه، در چه موقعیتی، در چه محیطی، در چه زمانی، از چه کسانی و توسط چه فردی از این وسیله برای جمع آوری داده های مورد نیاز استفاده خواهد کرد. در واقع محقق با در نظر گرفتن متغیرهای مطرح شده در مسئله و موضوع تحقیق و نیز به لحاظ روش انجام پژوهش خویش، بخوبی و وضوح اقدامات ضروری جهت جمع آوری داده های مورد نیاز و نیز ترتیب آنها را توصیف می کند.

۱۱- روش تجزیه و تحلیل داده ها

اطلاعاتی که با استفاده از ابزار گردآوری داده ها به دست می آید، احتمالاً واقعیت و یا انعکاسی از واقعیت است. برای مثال، وقتی سن افراد سئوال می شود داده های واقعی به دست می آید؛ اما اگر از کسی در مورد حادثه ای که شاهد آن بوده است، سئوال شود انعکاسی از واقعیت حاصل می گردد. در پژوهش معمولاً از هر دو نوع داده ها

استفاده می شود. به همین دلیل در تجزیه و تحلیل و سپس تفسیر داده های کسب شده نمی توان با قاطعیت اذعان داشت که داده های به دست آمده چیزی یا امری را ثابت می کند. بلکه می توان گفت: «داده های به دست آمده چنین نشان می دهند»، «این طور به نظر می رسد»، «امکان دارد»، «پیشنهاد می کند»، «می توان حدس زد و احتمال داد که...» و غیره.

برای اینکه پژوهشگر بتواند داده های پژوهش را تجزیه و تحلیل و سپس تفسیر کند، باید از روشهای آماری استفاده نماید. لذا، پژوهشگر برای انتخاب روش آماری مناسب، جهت تجزیه و تحلیل داده های جمع آوری شده، لازم است:

اولاً، شناخت کافی از داده های تحقیق اخیر داشته باشد، یا به عبارت دیگر ویژگی های داده های خود را بداند. ثانیاً، از روش های آماری که در پژوهش های علوم انسانی مورد استفاده قرار می گیرند اطلاع کافی داشته باشد. این روش ها، اجمالاً دو نوع هستند؛ یکی آمار توصیفی و دیگری آمار استنباطی. آمار توصیفی شرایط موجود را توصیف می کند. بدین ترتیب که محقق از طریق به دست آوردن فراوانی، اندازه های گرایش به مرکز، شاخص های پراکندگی، رسم نمودار و غیره، متغیرهای مورد مطالعه را توصیف می کند. در حالی که، محقق با استفاده از روش های آمار استنباطی، عملکرد یا ارتباط بین دو یا چند متغیر و یا رابطه علت و معلولی آنها را مورد بررسی قرار می دهد و یا پیش بینی می کند.

به عبارت دیگر، محقق به کمک آمار استنباطی، نه فقط به آنچه که هست پی میرسد بلکه در می یابد که در صورت تغییر یک متغیر، در متغیر دیگر چه اتفاقی خواهد افتاد. همچنین براساس داده های جمع آوری شده درباره یک گروه کوچک، استنتاج ها و تعمیم هایی درباره گروه های مشابه و یا بزرگتر به عمل می آورد.

۱۲- محدودیت های پژوهش

در هر پژوهشی متغیرهای ناخواسته و مزاحم دیگری نیز وجود دارند که نوعی از محدودیت ها را در پژوهش به وجود می آورند؛ بدین معنی که کنترل برخی از متغیرهای ناخواسته و مزاحم در اختیار پژوهشگر نیست. لذا، این متغیرها نیز باید مشخص شوند و پژوهشگر آگاهی خود را از تأثیر این متغیرها بر نتایج تحقیق نشان دهد. این متغیرها و چگونگی تأثیر آنها بر نتایج پژوهش در قسمت «محدودیت های خارج از کنترل پژوهشگر» ذکر می گردد. بنابراین، ملاحظه می گردد که محدودیت های هر موضوع پژوهش دو نوع (قابل کنترل و غیر قابل کنترل) هستند و

در قسمت محدودیت های موضوع پژوهش تحت دو عنوان جداگانه آورده می شوند. باید به خاطر داشت، همان گونه که برای نوشتن مسئله و موضوع، اهداف، فرضیه ها و سئوالهای ویژه پژوهش، معیارهای مشخصی وجود دارد، محدودیت های موضوع پژوهش نیز باید به صورت مناسبی نوشته شوند. به عبارت دیگر، در نوشتن محدودیت ها نیز لازم است نکاتی مراعات شود. این نکات عبارتند از:

۱- محدودیت های پژوهشی باید به صورت جمله های کامل نوشته شود.

۲- محدودیت ها باید به روشنی و وضوح معلوم باشد.

۳- لازم است مشخص شود که چرا و چگونه این متغیر بر نمونه پژوهش، گردآوری داده ها و یا نتایج یافته ها تأثیر می گذارد (در اینجا بسیار مناسب است که از نوشته های دیگران برای حمایت از گفته های خود استفاده کرد و جمله را به صورت مستند بیان نمود).

۴- پژوهشگران باید تا حد امکان و به طور منطقی متغیرهای ناخواسته را تحت نظر بگیرند و یا آنها را کنترل کنند و به اصطلاح برای خود محدودیت قایل شوند. در صورتی که این عمل، مسئله و موضوع پژوهش را به طور غیرمنطقی محدود کند و یا پژوهشگر نتواند یا نخواهد متغیر ناخواسته و مزاحمی را کنترل کند، لازم است آن را در قسمت محدودیت های خارج از کنترل مرقوم دارد.

۵- در مواردی که متغیر ناخواسته به طور کامل قابل کنترل نباشد و تنها بتوان آنها را به طور نسبی کنترل کرد، نیز لازم است در قسمت «محدودیت های خارج از کنترل پژوهشگر» ذکر گردد. در این حالت باید قید شود که این متغیر به طور نسبی قابل کنترل است و نیز این کنترل نسبی چگونه اعمال می شود.

۱۳- تعریف واژه ها و اصطلاحات

اگر به مسئله و موضوع پژوهش انتخابی خود دقت کنید، متوجه خواهید شد که مسئله و موضوع شما دارای تعدادی واژه و اصطلاح است. از آنجا که بسیاری از واژه ها و اصطلاحات، معانی گوناگونی دارند، محقق در کاربرد آنها در تحقیق خود ناگزیر به تعریف آنهاست. زیرا، ممکن است در بعضی موارد واژه یا اصطلاح ویژه ای مفهومی را به خواننده عرضه کند که اصولاً مورد توجه محقق نباشد، یا احتمالاً واژه و اصطلاح خاصی برای خواننده، بیگانه و نامفهوم باشد. بنابراین و با توجه به لزوم گویایی و ساده نویسی گزارشات تحقیقی، محقق موظف است: اولاً، این گونه واژه ها و اصطلاحات را در طرح تحقیق خود هم به لحاظ نظری [۶] (تعریف مفهومی) و نیز از حیث

عملی [۷] (تعریف عملیاتی) تعریف کند.

ثانیاً، در حد امکان از واژه‌ها و اصطلاحات یکسان، در بیان هر قسمت از تحقیق استفاده نماید تا در کلیه مراحل تحقیق منظور او از به کار بردن واژه و اصطلاحی خاص برای خواننده مشخص و روشن باشد.

ثالثاً، اگر در بیان اهداف، فرض‌ها یا سؤال‌های ویژه و نیز در سایر قسمت‌های تحقیق ناچار به استفاده از واژه‌ها و اصطلاحات جدیدی است، تعریف آنها را نیز باید در قسمت تعریف واژه‌ها و اصطلاحات بیاورد.

هدف از تعریف نظری واژه‌ها و اصطلاحات آن است که پژوهشگر یک مفهوم و واژه را به وسیله مفاهیم دیگر تعریف کند. این تعریف یک استنباط ذهنی و تجربیدی از واژه‌هاست و باید ریشه در نوشته‌ها و نظریه‌های موجود داشته باشد و به طور علمی بیان شود. بهترین روش آن است که واژه‌ها و اصطلاحات را براساس تعریفی که توسط صاحب نظران در هر رشته ارایه شده و به کار می‌رود، تعریف نمود. برای برخی از واژه‌ها با توجه به اینکه در زندگی روزمره به کار می‌روند و تقریباً معنی آشکاری دارند، در مقالات و نوشته‌ها تعریف مشخصی موجود نیست؛ لذا در این قبیل موارد می‌توان از فرهنگ لغات برای تعریف آنها استفاده کرد. در حد امکان باید تعریف نظری انتخاب شده (برای یک واژه یا اصطلاح) با کاربرد عملی آن در پژوهش مورد نظر ارتباط معنی‌داری داشته باشد.

اما منظور از تعریف عملیاتی واژه‌ها و اصطلاحات، آن است که محقق در این تعریف به مشخص ساختن حدود یک متغیر و تعیین حوزه عملیاتی آن، تعیین معیارها و ملاک تجربی و عملی جهت اندازه‌گیری و سنجش آن متغیر به طریقی که در پژوهش مورد نظر مد توجه محقق باشد، مبادرت می‌کند. تعریف عملیاتی بایستی به صورت دقیق و با کلمات ساده و واضح بیان شود، به طوری که معنی آن برای همه خوانندگان یکسان باشد. به عبارت دیگر، تعریف عملی باید طوری نوشته شود که همه جنبه‌های مربوط به آن واژه و اصطلاح را مشخص کند، به گونه‌ای که خوانندگان نتوانند برداشت‌های متفاوت از آن پیدا کنند.

به خاطر داشته باشید که تعریف عملیاتی واژه‌ها و اصطلاحات باید براساس تعریف نظری آنها باشد. برای مثال، اگر مراد فراهم‌سازی تعاریف نظری و عملی برای واژه «رضایت شغلی» باشد. محقق باید ابتدا آن را به صورت نظری تعریف کند تا مشخص شود، چه ذهنیتی از این واژه دارد و سپس آن را به گونه عملیاتی تعریف نماید تا معلوم گردد در این پژوهش خاص، منظور او از این واژه چیست.

**** روشهای گردآوری اطلاعات بطور کلی به دو طبقه تقسیم میشود :**

۱- روش های کتابخانه ای: که بسته به نوع سند و موضوع تحقیق ممکن است با استفاده از فیش یا جدول یا نقشه یا فرمهای شبیه پرسشنامه یا ترکیبی از همه آنها انجام پذیرد.

۲- روش های میدانی: که از شهرت بیشتری برخوردارند عبارتند از روش پرسشنامه ای * روش مصاحبه - روش مشاهده - روش آزمون - روش گفتگو و تعامل گروهی - روش صوتی و تصویری و یا ترکیبی از همه آنها انجام پذیرد.

روشهای کتابخانه ای: در تحقیقاتی که ماهیت کتابخانه ای دارند تقریباً تمام تلاش محقق در کتابخانه صورت می پذیرد حتی در تألیفات نیز از این روش استفاده میشود گام اول در مهارت تحقیق کتابخانه ای - نحوه استفاده از کتابخانه است برای این کار محقق باید از روشهای کتابداری - نحوه استفاده از برگه دان و ثبت مشخصات کتاب - نحوه جستجوی کتاب در کتابخانه و رایانه اطلاع حاصل نماید.

انواع سند: اسناد عمده در مطالعات کتابخانه ای عبارتند از کتاب - مقاله ها و مجله ها - سایت ها - اسناد اصل - اسناد دولتی - نشریه های رسمی دولتی - اسناد شخصی و خصوصی - مطبوعات و آمارنامه ها - اسناد صوتی و تصویری - میکروفیلم و میکروفیش و

- ابزارهای گردآوری اطلاعات در روش کتابخانه ای: این ابزارها بسته به نوع سند و هدف محقق از گردآوری اطلاعات و نوع آن متفاوت است عمده ترین ابزار که در تحقیق کتابخانه ای باری جمع آوری اطلاعات از آن استفاده میشود عبارتند از ۱- فیش ۲- جدول ۳- فرم ۴- پرسش نام استخراج اطلاعات ۵- نقشه و کروکی

- روشهای میدانی: به روشهایی اطلاق میشود که محقق برای گردآوری اطلاعات ناگزیر است به محیط بیرون برود و با مراجعه به افراد یا محیط و نیز برقراری ارتباط مستقیم با واحد تحلیل بیرون یعنی افراد اطلاعات مورد نظر خود را گردآوری کند.

- روشهای متداول و معروف گردآوری اطلاعات میدانی عبارتند از: پرسش نامه - روش مصاحبه - روش مشاهده - روش آزمون - روش گفتگو و تعامل گروهی - روش صوتی و تصویری و یا ترکیبی از همه آنها انجام پذیرد.

- پرسشنامه: امر گردآوری اطلاعات در سطح وسیع را امکان پذیر میسازد و در تحقیقات توصیفی و نیز تحقیقاتی که از گستره جغرافیایی زیادی برخوردار باشد یا افراد جامعه آماری و نمونه آن زیاد باشند استفاده میشود در روش پرسش نامه ای عوامل و عناصر ذیل وجود دارند: ۱- ابزار گردآوری اطلاعات یا پرسش نامه: که شامل سئوالات

باز و سئوالات بسته است ۲- عوامل اجرای پرسش نامه ۳- برنامه ریزی و مدیریت اجرایی پرسش نامه ۴- پاسخگویان

- محاسن پرسشنامه :

۱- دستیابی به اطلاعات وسیع و حجیم با سرعت زیاد ۲- نیاز به زمان کمتر برای پاسخگویی و تکمیل ۳- هزینه های نسبتاً پائین ۴- توانایی مورد پرسش قرار دادن افراد بیشتر ۵- امکان تبدیل داده ها به کمیت و سپس تجزیه و تحلیل و سنجش همبستگی گوناگون بین آنها .

معایب پرسش نامه :

۱- عدم کارآمدی برای مطالعات عمیق و ریشه یابی ها در موارد خاص ۲- احتمال زیاد بازنگشتن پرسش نامه به ویژه آنهایی که با پست ارسال میگردد ۳- احتمال عدم درک مفاهیم و محتوی سئوالات پرسش نامه و بروز ابهام برای پاسخ گو ۴- کاهش درجه اعتبار و اعتماد بدلیل گسترده بودن عرصه عملیاتی پرسش گری

روش مصاحبه : روشی است که در آن اطلاعات مورد نیاز تحقیق از طریق ارتباط مستقیم بین پرسشگر یا محقق با پاسخگو گردآوری میشود . مصاحبه یک مکالمه دوطرفه است که به شیوه رو در رو - مصاحبه و برقراری ارتباط تلفنی انجام میشود .

- انواع روشهای مصاحبه :

الف) مصاحبه منظم : دارای ابزار از پیش تهیه شده بدین معنی که تعداد و نوع سئوالها ، ترتیب و نیز راهنمای تکمیل و کارت حاوی سئوالها از قبل آماده است .

ب) مصاحبه نامنظم : که فاقد ابزار از پیش تهیه شده است و این به معنی نداشتن هدف ، روش ، برنامه خاص مصاحبه نیست همچنین از آزادی عمل بیشتری برای کسب اطلاعات برخوردار است .

- محاسن روش مصاحبه :

۱) روش مناسب برای مطالعات عمیق ، ژرفانگر و موردی .

۲) استفاده در مورد افراد کم سواد ، در مقابل پرسش نامه .

۳) پاسخگو به خوبی نسبت به اهداف و اغراض و مقاصد پرسش ها و نیز محقق آگاه میشود .

- معایب روش مصاحبه :

۱) وقت گیر و پرخرج

۲) عدم تعمیم اطلاعات بدست آمده به جامعه بزرگتر

۳) صرف دقت ، حوصله و وقت زیاد برای تعبیر و تفسیر اطلاعات

۴) نیاز به مصاحبه گران کار آزموده

- روش مشاهده : یکی از روشهای مؤثر و کارآمد در تحقیقات موردی است مشاهده به محقق اجازه میدهد که مستقیماً پدیده مورد نظر را ببیند و واقعیت را بصورت مستقیم یا بیواسطه درک نماید .

- انواع روشهای مشاهده :

الف) طرح های مشاهده کنترل نشده

ب) طرح های مشاهده کنترل شده

ج) طرح مشاهده مشارکتی

د) طرح مشاهده غیر مشارکتی

- محاسن روش مشاهده :

۱) با توجه به حضور محقق در محیط و برقراری ارتباط مستقیم شنوایی و بینایی اطلاعات واقعی و دقیق بدست محقق میرسد و در بین سایر روشها بهترین روش گردآوری اطلاعات است .

۲) حجم اطلاعات وسیع تری از محیط و فرد یا افراد مورد مشاهده بدست محقق میرسد .

۳) برای شناخت افرادی که قادر به بیان وضعیت خود از طریق دیگر نیستند مناسب است .

(۴) روش کنترل برای سایر روشهای گردآوری اطلاعات .

- معایب روش مشاهده :

(۱) برای مطالعات وسیع و جامعه بزرگ مناسب نیست .

(۲) در مورد مشاهده های غیر علنی و پنهانی امکان ثبت فوری مشاهدات مقدور نیست .

(۳) بعلت حضور محقق در محیط شرایط غیرعادی و غیر طبیعی میشود .

(۴) برای تحقیقات تداومی که زمان طولانی را طلب میکند روش مقرون بصره نیست .

- روشهای صوتی و تصویری : دستگاه ضبط صوت - دوربین عکاسی : ابزار مورد استفاده دستگاههای فیلمبرداری ویدئویی یا تلویزیونی - دستگاههای عکسبرداری هوایی - ماهواره ها - دستگاههای سنجش از دور

- روشهای ترکیبی : در جایی که هر کدام از روشهای چندگانه یادشده بتنهایی برای انجام دادن یک تحقیق علمی مناسب نباشد و لازم آید که محقق از چند روش استفاده نماید یک روش ترکیبی را در پیش می گیرد .

**** رفرنس نویسی :**

الف : رفرنس نویسی در خارج از متن (قسمت منابع) .

در این مرحله مشخصات کامل آورده می شود.

در این مرحله برای مرتب کردن منابع نباید از شماره گذاری استفاده کرد. بلکه باید به تبعیت از شیوه رایج جهانی

از ترتیب حروف الفبا استفاده نمود.

۱- رفرنس دهی کتاب تألیف .

- اگر یک نفر مولف داشته باشد علی محمدزاده، خلیل . (۱۳۸۸) . قطره ای از باران. تهران : انتشارات فردوس .

کتاب: با یک نویسنده:

- کریمی، یوسف (۱۳۷۵). روان شناسی اجتماعی: نظریه ها، مفاهیم و کاربردها. تهران: نشر ارسباران.
- کریمی، یوسف (۱۳۸۲). روان شناسی اجتماعی: نظریه ها، مفاهیم و کاربردها (چاپ یازدهم). تهران: نشر ارسباران.
- کریمی، ی. (۱۳۸۲). روان شناسی اجتماعی: نظریه ها، مفاهیم و کاربردها (چاپ یازدهم). تهران: نشر ارسباران.
- وین رایت، ویلیام (بی تا). عقل و دل. ترجمه: محمد هادی شهاب (۱۳۸۶). قم: انتشارات پژوهشگاه علوم و معارف اسلامی.
- اگر دو نفر مولف داشته باشد طبیعی، جمال الدین؛ ملکی، محمد رضا. (۱۳۹۰). اسم کتاب. محل نشر: نام انتشارات.
- کتاب: با دو نویسنده:
- مارشال، کاترین و راسمن، گرچن ب. (۱۹۹۵). روش تحقیق کیفی. ترجمه: علی پارسائیان و سید محمد اعرابی (۱۳۷۷). تهران: انتشارات دفتر پژوهش های فرهنگی.
- مارشال، ک. و راسمن، گ. ب. (۱۹۹۵). روش تحقیق کیفی. ترجمه: علی پارسائیان و سید محمد اعرابی (۱۳۷۷). تهران: انتشارات دفتر پژوهش های فرهنگی
- اگر سه نفر مولف داشته باشد طبیعی، جمال الدین؛ ملکی، محمد رضا؛ نصیری پور، اشکان. (۱۳۸۴). اسم کتاب. محل نشر: انتشارات.
- کتاب: با سه نویسنده:
- سرمد، زهره؛ بازرگان، عباس و حجازی، الهه. (۱۳۷۶). روش های تحقیق در علوم رفتاری. تهران: انتشارات آگه.
- سرمد، زهره، بازرگان، عباس و حجازی، الهه. (۱۳۷۶). روش های تحقیق در علوم رفتاری. تهران: انتشارات آگه.
- سرمد، ز.، بازرگان، ع. و حجازی، ا. (۱۳۷۶). روش های تحقیق در علوم رفتاری. تهران: انتشارات آگه.

- اگر بیش از سه نفر مولف داشته باشد حسینی، سید مجتبی و دیگران. (۱۳۸۶) اسم کتاب. محل نشر: انتشارات.

نکته: منبع با بیش از شش نویسنده

- منابعی که بیش از شش نویسنده دارند بعد از ششمین نویسنده « و همکاران » اضافه می شود؛

- بعضی صاحب نظران معتقدند نوشتن نام شش نویسنده متن را طولانی می کند لذا ذکر نام سه نویسنده ی اول کافی است و بعد از آن باید « و همکاران » نوشته شود.

- در متون فارسی کمتر منبعی می توان پیدا کرد که بیش از سه نویسنده داشته باشد، ولی در متون انگلیسی منابع بایش از سه نویسنده (به ویژه در مقاله های علمی) به طور مکرر مشاهده می شود

۲- رفرنس دهی کتاب ترجمه

لئو ک، گاه. چی؛ هوم، چوآ. ز؛ سی کت، ان جی. (۲۰۰۶). پوست آسیایی (اطلس رنگی مرجع بیماری های پوست). ترجمه علی محمدزاده خلیل و سایرین (۱۳۸۹). تهران: انتشارات دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات

در صورتی که مولف آن بیشتر از یک نفر باشد تفاوت چندانی با رفرنس دهی کتاب تألیف ندارد فقط مترجم را می آوریم.

۳- رفرنس دهی از مجله.

- احمدی، احد. (۱۳۸۴). رویکردهای برنامه درسی. مجله نوآوریهای آموزشی، سال هفتم، شماره ۴.

صفحه ۲۶-۳۲

- اسدالهی، قربانعلی؛ یعقوبی، محمد و سلیمانی، بهرام (۱۳۷۲). بررسی میزان مردودی و قبولی با رتبه تولد

در دانش آموزان مقطع ابتدایی شهر اصفهان در سال تحصیلی ۶۷، ۱۳۶۶. پژوهش های روان شناختی، دوره ۲

شماره ۱ و ۲. صفحه ۲۶-۳۲

۴- رفرنس دهی از فصل نامه

حریرچی ، ایرج . (۱۳۸۷) ، اسم مقاله . فصل نامه مرکز تحقیقات سرطان سینه ، شماره ۷ .

۵- رفرنس دهی از مقاله اینترنتی

- دلاور ، علی . (۱۳۸۷) ، اسم مقاله . آدرس اینترنتی، در انتها، تاریخ دسترسی به منبع نیز قید می شود

۶- رفرنس دهی از مقاله: برخط (آنلاین / اینترنتی)

- دیلمقانی، میترا (بی تا). دانشگاه های مجازی: چالش ها و ضرورت ها. مقاله ارائه شده به کنفرانس آموزش

الکترونیکی ایران. بازیابی شده در ۱۲ اردیبهشت ۱۳۸۵

Laporte RE, Marler E, AKazawa S, Sauer F . The death of biomedical journal.

BMJ. 1995; 310: 1387-90. Available from: <http://www.bmj.com / bmj/archive>.

Accessed September 26, 1996

- در استناد به منابع اینترنتی، در انتها، تاریخ دسترسی به منبع نیز قید می شود

۷- رفرنس دهی از پایان نامه

مهدوی ، سید محمد صادق . (۱۳۸۶) . اسم پایان نامه . پایان نامه کارشناسی ارشد یا کارشناسی . اسم دانشگاه .

۸- سخنرانی (کاست ، برنامه تلویزیونی)

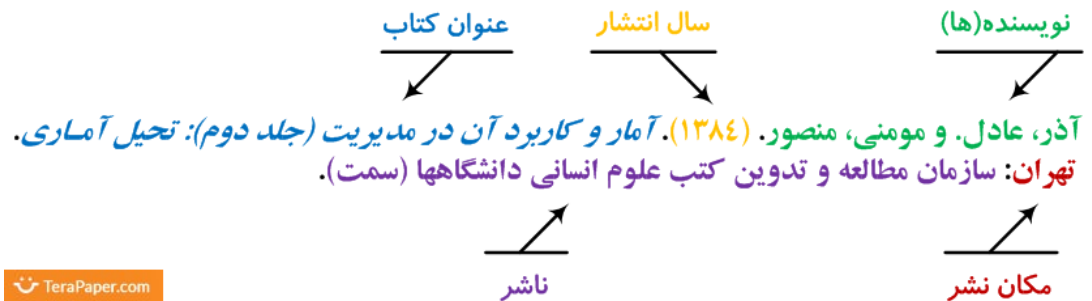
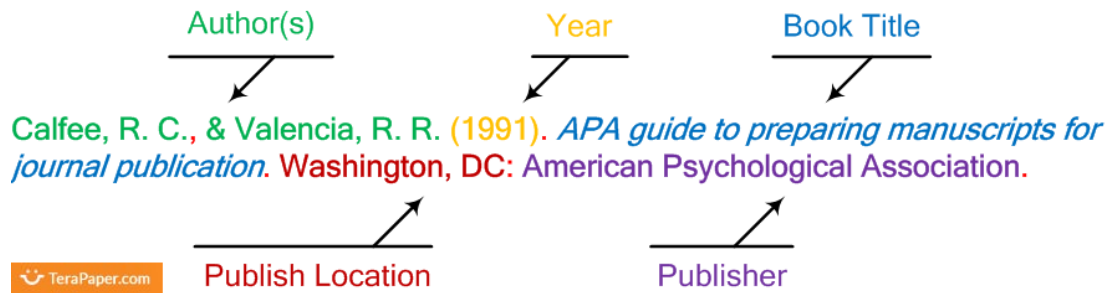
شریعتی ، علی . (۱۳۸۸) . اسم برنامه تلویزیونی : روز پخش .

جاسبی ، عبدالله . (۱۳۶۹) . دانشگاه آزاد اسلامی و توسعه سیاسی و اقتصادی . حسینیه ارشاد . کاست شماره ۱۲۲ .

۹- رفرنس دهی از جزوه دانشگاهی

دلاور ، علی . (۱۳۸۶) . جزوه روش تحقیق . دانشگاه علوم تربیتی علامه طباطبایی .

مثال ۱: رفرنس دهی از کتاب در حالت عمومی

۱۰- رفرنس دهی ویراستار و گردآورنده

سلطانی، پوری. قواعد و ضوابط چاپ کتاب شامل ضوابط انتشاراتی شیوه خط فارسی کتابنامه فارسی.

(۱۳۶۷). تهران: وزارت فرهنگ و آموزش عالی کتابخانه ملی ایران. صفحه ۸۰.

۱۱- رفرنس دهی بدون ناشر و محل انتشار

کسایبی، خسرو. (۱۳۶۲). چگونه عکس رنگی چاپ کنیم؟ تکنیک های تاریکخانه. [بی جا: بی نام]،

صفحه ۲۳۰.

۱۲- رفرنس دهی از روزنامه

آموزش و پرورش نخستین منزلگاه بازسازی فرهنگی. (پنجم مهرماه ۱۳۶۷). اطلاعات. شماره ۱۳۴۳. صفحه ۵.

۱۳- رفرنس دهی از ویرایش

محسنی، منوچهر. (۱۳۵۳). جامعه شناسی عمومی. ویرایش ۲. تهران: طهوری.

Krugman, R. D. (19 & ,Helfer, M. E., Kempe, R. S. *(th eds)The battered child*. Chicago, IL: University of Chicago Press

کتاب ویراستاری شده کتابی است که هر فصل آن توسط یک یا چند نویسنده نگارش شده ولی مسئولیت کل کتاب به عهده ویراستاران است که مسئولیت تنظیم مطالب را بر عهده دارند.

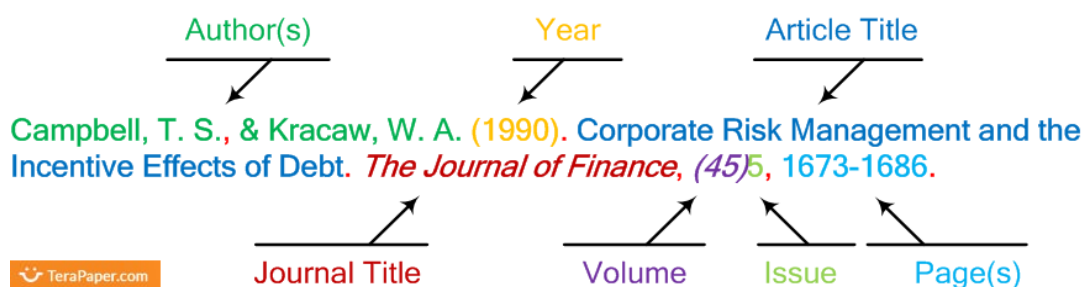
– گیس، گراهام (۲۰۰۳). ده سال بهبود یادگیری دانش آموز. در کریس راست (ویراستار): بهبود یادگیری دانش آموز، (ص ۲۶-۹). بریتانیا: انتشارات دانشگاه آکسفورد.

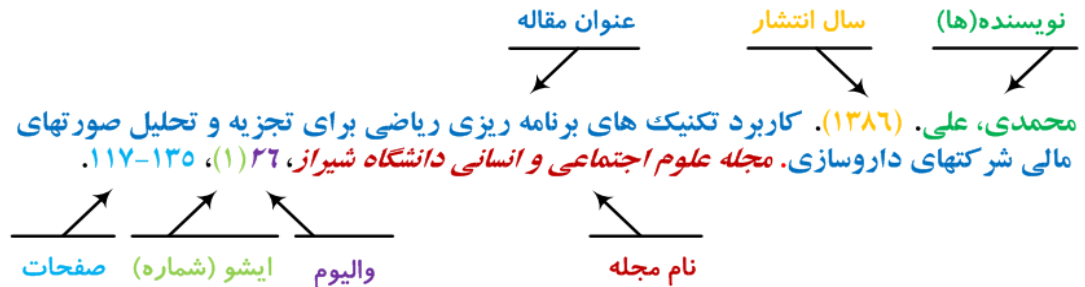
۱۴- رفرنس دهی از منابع چاپ نشده: پایان نامه ها و گزارش های پژوهشی

– خامسان، احمد (۱۳۷۴). بررسی مقایسه ای ادراک خود در زمینه تحوّل و سلامت روانی. پایان نامه کارشناسی ارشد روان شناسی تربیتی، دانشگاه تهران، چاپ نشده.

– خامسان، احمد؛ آیتی، محسن و تفضلی مقدم، عباس (۱۳۸۰). بررسی مشکلات و نحوه گذراندن اوقات فراغت دانشجویان دانشگاه بیرجند. گزارش طرح پژوهشی مصوب دانشگاه بیرجند.

مثال ۲: رفرنس دهی از مقاله در حالت عمومی

۱۵- رفرنس دهی از مقالات : مجموعه مقالات همایش ها

— خامسان، احمد (۱۳۸۶). چالش های ایجاد برنامه های دکتری برخط. در مجموعه مقالات همایش تأملی بر دروه های دکتری ایران (ص ۲۴-۳۶). مؤسسه پژوهش و برنامه ریزی در آموزش عالی، تهران، اردیبهشت ۱۳۸۶ ، دانشگاه پیام نور.

۱۶- رفرنس دهی در چکیده مقالات

در صورتی که صرفاً از چکیده یک مقاله استفاده می کنید و متن کامل مقاله شما منتشر شده و قابل دسترس است، همانند یک مقاله عادی به آن ارجاع دهید و تنها جلوی نام مقاله از کلمه چکیده درون براکت استفاده کنید. در صورتی که متن کامل مقاله قابل دسترسی نیست، تنها به چکیده ارجاع دهید.

Drapeau, A. (2008). The relationship & „Wang, J. L., Lesage, A., Schmitz, N between work stress and mental disorders in men and women: Findings from a population-based study. *Journal of Epidemiology and Community Health*, ۶۲, ۴۲-۴۷. Abstract retrieved from <http://jech.bmj.com>

مثال ۳: رفرنس دهی از مقاله در حالات مختلف

مجلات که بر اساس Volume صفحه بندی می شوند

Harlow, H. F. (1983). Fundamentals for preparing psychology journal articles. *Journal of Comparative and Physiological Psychology*, 55, 893-896.

مجلات که بر اساس Issue صفحه بندی می شوند

Becker, C. L., DeFond, M. L., Jiambalvo, J., & Subramanyam, K. (2010). The Effect of Audit Quality on Earnings Management*. *Contemporary accounting research*, 15(1), 1-24.

نشریات هفتگی

Henry, W. A., III. (1990, April 9). Making the grade in today's schools. *Time*, 135, 28-31.

روزنامه

Schultz, S. (2005, December 28). Calls made to strengthen state energy policies. *The Country Today*, pp. 1A, 2A.

The .Psychiatry handbook linked to drug industry .(May 6 ,۲۰۰۸).Parker-Pope, T
Retrieved from *New York Times*
<http://well.blogs.nytimes.com/2008/05/06/psychiatry-handbook-linked-to-drug-industry>

مثال ۴: رفرنس دهی از چند نمونه ارجاع وب

بدون ذکر اطلاعات در باره تاریخ

Lee Anaa(2005) Small Victories in The Kitchen, Ratwers Viewed on march 2005

<www.anysite.com/members/annalee/ratwars/kitchen.html>.

با ذکر تاریخ نخستین نگارش یا نخستین بار قرار گرفتن در وب

Lee Anaa(2005) Small Victories in The Kitchen, Ratwers
<www.anysite.com/members/annalee/ratwars/kitchen.html>

ذکر نخستین تاریخ نگارش و یا نخستین زمان قرار گرفتن روی وب با ذکر روزآمدی

Lee Anaa(2005) Small Victories in The Kitchen, Ratwers,2004 last updated on 10 september 2004
<www.anysite.com/members/annalee/ratwars/kitchen.html

ذکر نخستین تاریخ نگارش یا قرار گرفتن در وب سند تاکنون روز آمد شده ولی تاریخ آخرین روز آمد شدن آن ذکر نشده است

Lee Anaa(2005) Small Victories in The Kitchen, Ratwers . Vewed on 12
www.anysite.com/members/annalee/ratwars/kitchen.html> . march 2004

نمونه Email برای فهرست تبادل نظر

up cigarettes in Belfest,Q Giving<dara@mulcahyunie>(Mulcahy,dara(2005
uizsmoking-l-8 Desember 2005
<http://.quistmoking.ie/list/message432.html>

نمونه Email پیغام شخصی

up cigarettes in Giving<dara@mulcahyunie>(Mulcahy,dara(2005
Belfest,private email message to Niamh Quinn 28 Desember 2004

نمونه ارجاع به مطالب همایشهای وبی و گروه های خبری

up cigarettes in Belfest 28 Giving<dara@mulcahyunie>(Mulcahy,dara(2005
Desember 2004

ارجاع به مقالات پایگاه های برخط

Lee Anaa(2005) Small Victories in The Kitchen journal of domestic conflict
studies 3 (2) oclc First search <www.oclc.com>

ب) رفرنس نویسی در داخل متن

۱- اگر نوشته ای که از کتاب یا جایی گرفته شود و نقل قول مستقیم باشد لازم است رفرنس دهی آن به این صورت باشد .

- نقل قول مستقیم (فتاح ، ۱۳۸۶ ، صفحه ۱۰۳) .

- نقل قول غیر مستقیم (فتاح ، ۱۳۸۶)

۲- رفرنس دهی کتابی که تألیف باشد به شیوه زیر است:

- اگر مولف آن فقط یک نفر باشد (چیت چیان ، ۱۳۸۷ ، صفحه ۱۰۲) .

- اگر دو نفر مولف داشته باشد (طلوعی ، حسین زاده لطفی ، ۱۳۸۷ ، صفحه ۱۰۴)

- اگر سه نفر مولف داشته باشد (علی محمدزاده ، موحدی ، هریسی ، ۱۳۸۷ ، صفحه ۹۰) .

- اگر بیش تر از سه نفر مولف داشته باشد (دلگشایی و دیگران ، ۱۳۸۶ ، صفحه ۱۰۱) .

نکته : اگر از یک نویسنده کتابهایی داشته باشیم که در یک سال تألیف شده باشند از حروف انگلیسی a و b و C

و ... استفاده می شود. مثلاً :

(جاسبی ، ۱۳۸۶ ، a ، ص ۵۰) .

(جاسبی ، ۱۳۸۶ ، b ، ص ۹۰) .

(جاسبی ، ۱۳۸۶ ، c ، ص ۲۱) .

نکته : اگر مطلبی را از کتابی که در آن نویسنده ، آن مطلب را از کس دیگری در کتاب خود نقل قول کرده است ،

بیاوریم رفرنس دهی آن به شیوه ی زیر است:

(دلاور به نقل از تایلر ، ۱۳۸۴ ، ص ۴۰) .

۳- رفرنس نویسی کتاب ترجمه در داخل متن به شیوه زیر می باشد:

(گوتگ ، سال میلادی (۱۹۳۵) ، صفحه ۱۰۰).

در داخل متن از مترجم نامی آورده نمی شود . بلکه تنها از نام مولف استفاده می شود . همچنین در آوردن

سال تألیف هم دقت شود که حتماً سال میلادی که در آن مولف آن کتاب را تألیف کرده ؛ نوشته شود

و از نوشتن سال ترجمه خودداری شود.

نکته : اگر در متن مطالبی را از یک نویسنده به صورت پی در پی بیاوریم ، لازم نیست حتماً در همه موارد نام وی

را بنویسیم . در این حالت به صورت زیر عمل می کنیم .

(طیبی ، ۱۳۷۲ ، صفحه ۱۴) .

(همان منبع .) اگر مطلب از همان صفحه باشد .

(همان منبع ، صفحه ۱۵) اگر منبع همان بود ولی صفحه تغییر نمود .

۴- رفرنس دهی مقاله در داخل متن

- اگر مولف مقاله ما یک نفر باشد (توفیقی ، ۱۳۸۷ ، صفحه ۱۶) .

- اگر مولف مقاله دو نفر باشد (نصیری پور ، مسعودی اصل ، ۱۳۸۷ ، صفحه ۱۶) .

- اگر مولف مقاله سه نفر باشد (طالبی ، قنبری همدانی ، علی محمدزاده ، ۱۳۸۵ ، صفحه ۱۰۰) .

- اگر مولف مقاله بیشتر از سه نفر باشد (تایلر و دیگران ، ۲۰۰۷ ، صفحه ۳۵۱) .

در حالت کلی شیوه رفرنس دهی مقاله با کتاب تألیف فرق چندانی ندارد.

۵- رفرنس دهی از اینترنت در داخل متن

(صالحی امیری ، ۱۳۸۶) .

۶- رفرنس دهی از پایان نامه یا تحقیق

اگر نویسنده یا مولف یک نفر باشد (صالحی امیری ، ۱۳۴۷ ، صفحه ۶۰)

اگر نویسنده یا مولف دو نفر باشد (حریرجی ، ظفرقندی ، صفحه ۴۱)

اگر نویسنده یا مولف سه نفر باشد (نصیری پور ، علی محمدزاده ، حسینی ، صفحه ۲۰)

۷- رفرنس دهی سخنرانی (برنامه تلویزیونی) .

(واعظ مهدوی ، ۱۳۸۵)

مثال ۵: رفرنس دهی در داخل متن

دو یا چند منبع برای یک متن

گاهی اتفاق می افتد که دو یا چند منبع برای یک متن وجود دارد و شما می خواهید برای تاکید بیشتر در خصوص صحت گفته خود، این منابع را ارائه کنید. برای این منظور کافی ست به صورت زیر منابع را ذکر نمایید.

(Berndt, 2002; Harlow, 1983)

دو نویسنده با نام خانوادگی مشابه

در صورتی که می خواهید منابعی را که توسط دو نویسنده با نام خانوادگی مشابه رفرنس دهید، کفایت حرف اول اسم آن ها را برای جلوگیری از تداخل ذکر کنید.

(E. Johnson, 2001; L. Johnson, 1998)

دو منبع علمی از یک نویسنده در یک سال

گاهی اوقات پیش می آید که شما می خواهید به دو منبع ارجاع دهید که هر دوی آن ها توسط یک نویسنده و در یک سال انجام شده اند. برای جلوگیری از تداخل، روش APA از حروف کوچک انگلیسی (a, b, c) در ادامه سال انتشار استفاده می کند.

Research by Berndt (1981a) illustrated that...

...found that (b۱۹۸۱) In another study, Berndt

ارجاع غیر مستقیم به منبع

اگر می خواهید مطلبی را از یک منبع ذکر کنید که خود آن را از منبع دیگری آورده است، کافی است به منبع اصلی در متن اشاره کنید، اما در رفرنس داخل پراکتر منبع دوم را ذکر نمایید. اگر معمولاً دانشجویان صرفاً از منبع اول و یا دوم جهت رفرنس دهی استفاده می کنند، اما شیوه صحیح بر اساس روش APA به این صورت می باشد.

Johnson argued that... (as cited in Smith, 2003, p. 102).

نکته: فراموش نکنید از کاما برای جدا کردن قسمت های مختلف منبع (نام نویسنده، سال انتشار، صفحه) استفاده نمایید.

مثال ۶: رفرنس دهی در داخل متن

شش نویسنده یا بیشتر

در این حالت، در هر جای متن خود که نیاز به استفاده از منبع داشتید، می بایست از "et al." و یا معادل آن در فارسی، به جای سایر نویسندگان استفاده نمایید.

Harris et al. (2001) argued...

(Harris et al., 2001)

(علی محمدزاده و سایرین، ۱۳۸۷)

منابع فاقد نام نویسنده

در صورتی که یک منبع فاقد نام نویسنده بود، می توانید از عنوان مقاله و یا دو کلمه اول آن، به جای نام نویسنده در ارجاع دهی درون متن استفاده کنید.

A similar study was done of students learning to format research papers ("Using APA," 2001)

سازمان به عنوان نویسنده

اگر نویسنده منبع، یک سازمان یا ارگان دولتی باشد، نام سازمان به عنوان نویسنده ذکر می گردد.

According to the International Business Machines Corporation (2010),...
